Salih TURHAN, Ahmet FEYZİ, *Dârü'l Elhân Halk Müziği Külliyatı 1-2-3.* İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021, ISBN 978-605-70993-0-3, 1547 Sayfa.

Arş. Gör. Damla TORUN ÖNGAY*

Milletlerin varlıklarını sürdürmelerinde önemli bir rolü olan kültür, sözlü ve yazılı kaynaklar aracılığıyla geleceğe taşınır. Kolektif belleğin bir ürünü olan türküler de halk kültürünü yaşatan önemli kaynaklardan biridir. Nitekim türkülerde bir millete ait her türlü duygu, düşünce ve değeri bulmak mümkündür. Bu sebeple türkülerin derlenerek topluma kazandırılması büyük önem arz eder. Bu bağlamda geçmişten günümüze kadar yerli, yabancı birçok araştırmacı ve kurum derleme çalışmaları yapmıştır. Sistemli bir şekilde türküleri derleme faaliyetini gerçekleştiren kurumların başında Dârü'l Elhân gelir. Kurum tarafından 1926-1932 yılları arasında Anadolu'ya dört derleme gezisi düzenlenmiş ve bu gezilerin sonucunda derlenen türkü metinleri 15 defter hâlinde yayımlanmıştır. Söz konusu defterlerde yer alan türkü metinleri, Salih Turhan ve Doç. Dr. Ahmet Feyzi tarafından yeniden gözden geçirilmiş 2021 yılında *Dârü'l Elhân Halk Müziği Külliyatı* adıyla üç cilt hâlinde yayımlanmıştır.

Üç ciltten oluşan çalışmanın 1. cildinde "Sunuş", "Ön Söz", "Dârü'l Elhan Derlemeleri", "Kaynakça" başlıklarının yanında Dârü'l Elhân'ın derlediği ilk 5 defterdeki türkü metinleri yer almaktadır. 2. cildi 6. defterden 12. deftere kadar olan türküleri, 3. cilt ise 13, 14 ve 15. defterde yer alan türküleri içermektedir. Çalışmada türkü metinlerinin yer aldığı bölümlerde, metinlerin ilk olarak Dârü'l Elhân'ın yayımladığı defterlerdeki şekillerine de yer verilmiştir. Böylelikle hem türkü metinlerinde hem de türkülerin nota sistemlerinde yapılan değişikliklerin daha net görülmesi sağlanmıştır.

Çalışmanın "Ön Söz" bölümünde Cumhuriyetle birlikte ulus-devlet yaratma amacı doğrultusunda derleme faaliyetlerinin geliştirilmesine zemin hazırlandığı ve halk kültürü ürünlerinin özellikle türkülerin daha fazla araştırma ve inceleme konusu olduğu ifade edilmiştir. Bu doğrultuda yapılan derleme çalışmalarından biri de Dârü'l Elhân tarafından gerçekleştirilmiştir. Derlemelerin neticesinde 674 halk ezgisi toplanmış fakat bu külliyatla çok yönlü bir çalışma yapılmamıştır. Turhan ve Feyzi tarafından hazırlanan bu çalışmada atıl durumda olan külliyat, ezgi ve söz onarımı yapılarak hizmete sunulmuştur. Eserin hazırlanmasındaki asıl amacın, söz konusu külliyatı icra edilemez durumdan kurtarmak olduğu belirtilmiştir. Çalışmada "çeviri-inceleme-işleme" yöntemi kullanılarak Arap harfli metinler Latin harflerine çevrilmiştir. Söz ya da melodik açıdan eksiği olan türkülerin ise eksiklikleri giderilmiş ve türkülerin tespitinde yapılan yanlışlıklar düzeltilmiştir. Yapılan restorasyon sonucunda "Dârü'l-Elhân Halk Müziği Külliyatı" adıyla üç cilt hâlinde bir kitap ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın "Dârü'l Elhân Derlemeleri" başlıklı bölümünde, derleme kavramı ve Türkiye'de derleme çalışmalarının tarihi hakkında kısa bir bilgi verilmiş, halk bilimi ve müzikoloji alanında yapılan derlemeler arasındaki farklar ifade edilerek türkü alanında yapılan ilk derleme çalışmalarından bahsedilmiştir. Avrupa'da XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Grimm Kardeşlerin köylü masallarını yayımlamalarıyla sistemli bir şekil almaya başlayan folklorun ana amaçlarından birinin halka ait manevi ve zihinsel ürünlerin derlenmesi olduğu ifade edilmiştir. Bu ürünlerin derlenmesi, milletlere ait kültürel birikimin ortaya çıkması ve ortak millî bilincin yaratılmasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

* Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, torunn.damlaa@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3679-9016.

Derleme sonucunda elde edilen veriler, kültürün devamlılığı ve yayılmasında oldukça etkilidir.

Halk bilimi alanında olduğu gibi müzikoloji alanında da derleme yöntemi sıkça kullanılmaktadır. İlk derlemelerin yapıldığı yıllarda halk bilimine bağlı yaklaşımlarla gerçekleştirilen derlemeler, müzikal açıdan eksik kalmış; elde edilen veriler birer edebî eser olmaktan ileri geçememiştir. Bu sebeple müzikal anlamda yapılan derlemelerde farklı metotlar kullanılmaktadır. Bunlardan ilkinde bestelenmiş fakat kayıt altına alınmamış ürünlerin tespit ve tasnifi yapılmakta, diğer bir metotta ise besteleme dışında ortaya çıkan müzikal ürünler kayıt altına alınmakta veya derlenmektedir. Türkülerin derlenmesi bağlamında Türkiye'de çalışma yapan bilim adamlarının başında Ignácz Kúnos gelir. Kúnos'u takip eden pek çok yabancı araştırmacı da Türklerin yaşadığı bölgelerde müzikolojik araştırmalar yapmıştır. Yeni bir kimliğin inşasında genelde halk ürünlerine özelde ise türkülere yüklenen misyon, bu tarz araştırmaların önünü açmıştır. İlerleyen yıllarda devlet kurumları da derleme çalışmalarına katkı sağlamıştır. Bu kurumlardan biri de Dârü'l Elhân olmuştur. Dârü'l Elhân'da bir taraftan eğitim verilirken diğer taraftan derleme çalışmaları ağırlıklı olarak devam ettirilmiş, bu derlemeler sonucunda toplanan Türk müzik kültürüne ait müzikal eserler kurum tarafından yayımlanmıştır. Kurumun heyeti beş yıllık bir zaman diliminde çeşitli yörelere dört kez araştırma gezisi düzenleyerek fonograf cihazıyla yüzlerce halk türküsü derlemiştir. Dârü'l Elhân'ın çalışmaları, dönemi içerisinde önemli bir yere sahip olsa da derlemelerin yapıldığı dönem şartlarına bağlı olarak birtakım eksiklikleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, defterlerdeki eksiklikler belirli ölçüde giderilmeye çalışılmış, bu düzenlemeler yapılırken ne tür bir yol izlendiği "Analiz ve Düzeltme Notları" kısmında ifade edilmiştir.

"Dârü'l Elhan Derlemeleri" başlıklı bölümde Dârü'l Bedâyi'den ilk müzik konservatuvarı olan Dârü'l Elhân'a dönüşümün kısa bir özeti verilmiştir. Dârü'l Elhân'ın eğitim-öğretim, icra, basım-yayın ve derleme, tetkik ve tasnif faaliyetlerinin hepsini bir arada yürüten kurumsal yapıya sahip olan Türk müziği tarihindeki ilk ve tek örnek olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda planlı ve programlı müzikal faaliyetlerin birçoğunun ilk örneğine de ev sahipliği yapmıştır. Dârü'l Elhân'da dersler belirli bir müfredata bağlı olarak yürütülmüş ve bu müfredatın dört yıllık programında neler olduğu da ifade edilmiştir. Çalışmada Dârü'l Elhân'ın Türk müzik kültüründe yarattığı değişiklik ve yenilikler de dile getirilmiştir. Dârü'l Elhân, müzik icralarının daha sistematik, kapsamlı ve düzenli hâle gelmesine katkı sağlamıştır. Bir süre sonra iki kola ayrılan bu kurum, hem batı hem de doğu musikisi alanında eğitim vermeye başlamıştır. Kurum, 1927 yılında "İstanbul Belediye Konservatuvarı" adını alarak faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir.

Çalışmanın "Defter-1" başlıklı bölümünde türkü metinlerinden önce Dârü'l Elhân'da Türk musikisi nazariyat ve tarihi hocalığı yapan Rauf Yekta Bey tarafından 1926 yılında yazılmış "Mukaddime"nin çevirisine yer verilmiştir. Rauf Yekta Bey mukaddimede folklor terimi üzerinde durmuş, folklor ürünlerinden olan halk şarkılarının önemini farklı ülkelerden örnekler vererek açıklamıştır. Bunun yanında dünya ülkelerinin yalnızca kendi halk şarkılarını değil, Türklerin de halk şarkılarını derleyip yayımladıklarını bizim ise bu alanda geri kaldığımızı ifade etmiştir. Ayrıca Rauf Yekta Bey, Dârü'l Elhân tarafından başlatılan derleme gezilerinin bu eksikliği giderme yönünde yapılan çalışmalardan biri olduğunu belirterek türkü metinlerinin kültür için önemini ifade etmiş ve halktan bu çalışmalara katkıda bulunmaları konusunda ricacı olmuştur.

"Defter-2" başlıklı bölümün başında Rauf Yekta Bey'in "Mukaddime ve Arz-ı Şükran" yazısının çevirisi yer alır. Rauf Yekta Bey, yazısının başında yayımlanan ilk deftere olan ilginin çokluğunu ve bir önceki yazısındaki ricasının karşılık bulmasından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Önceki yazısında ifade ettiği gibi başka ülkelerin kendi halk

şarkılarının yanında Türk halk şarkılarını derleyip yayımladıklarını ve ilerleyen süreçte daha önceki yayınlara yenilerinin de eklendiğini ifade ederek bu yayınlar hakkında kısa bilgiler vermiştir. Yazısının sonunda ülkenin dört bir yanından gelen türkü metinleri ve nota sistemlerinde eksiklik ya da yanlışlıkların olabildiğini, kültür hazinemizin en doğru şekilde kaydedilmesi için derleme gezilerinin gerekli olduğunu bu sebeple kendisinin de içinde yer aldığı bir grubun ülkenin çeşitli yerlerine geziler düzenleyerek derlemeler yapacağını duyurmuştur.

Çalışmanın "Defter-3" başlıklı bölümünün başında ise Dârü'l Elhân'da piyano ve kompozisyon hocası olan Cemal Reşit Bey'in "Takriz" yazısının çevirisi bulunmaktadır. Cemal Reşit Bey, Türk musikisinin kaynağının halk türküleri olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında türkü üzerine çalışma yapan bestekârların, türkü yakanların hislerini dikkate alması gerektiğini ancak bu sayede yapılan çalışmalarla Türk halk musikisinin tam olarak ortaya çıkabileceğini belirtmiştir.

"Defter-4" başlıklı bölümün başında da Cemal Reşit Bey tarafından kaleme alınan "Halk Türkülerimize Bir Nazar" başlıklı yazının çevirisine yer verilmiştir. Cemal Reşit Bey yazısında, türkülerin yer aldığı dördüncü defterin de halka sunulduğunu ifade ederek bu defterde yer alan bazı türkülerin müzikal değeri ve nota sistemleri hakkında bilgi vermiştir.

Çalışmanın "Defter-5" başlıklı bölümünün başında Dârü'l Elhân'da keman hocalığı yapan Ekrem Besim Bey'in "Anadolu Halk Şarkıları" başlıklı yazısının çevirisi bulunmaktadır. Ekrem Besim Bey, kendisinin de katıldığı derleme gezilerinin ilkinde zamanın önemli bir kısmının Urfa'da geçtiğinden ve bu yöre halkının derlemeye katkılarından bahsetmiştir. Ayrıca derlenen türkü türleri hakkında kısa bilgiler vermiştir.

Kültürün önemli değerlerinden biri olan türküler üzerine bugüne kadar pek çok araştırmacı çalışma yapmıştır. Bunlardan biri olan *Dârü'l Elhân Halk Müziği Külliyatı 1-2-3* isimli çalışmada, 1926-1932 yılları arasında Dârü'l Elhân tarafından derlenen fakat günümüzde birtakım eksikliklerinden dolayı kullanılamayan türkülerin hem kültüre hem halka hem de bilimsel çalışma yapan araştırmacılara kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışma bu bağlamda kültürün gelişimine, kültürel değerlerin yaşatılmasına ve millî bilincin devamlılığının sağlanmasına önemli katkılarda bulunmaktadır.